

MARIUS MAZILU

UN CUVÂNT OBSCUR DIN *PRAVILA DE LA GOVORA*: „JUCĂRĀLI”

Cuvântul din titlul acestei note apare în primele ediții moderne, cu litere latine, ale *Pravilei de la Govora*, sub forma *jucrāli*¹ (tipărit: жъръли în CRV 39U BAR, p. 249/7², grafie care se regăsește în traducerea lui Moxa din ms. rom. 2471 BAR, f. 137^v/13, după care s-a realizat tipăririrea *Pravilei*: жъръли). Lecțiunea, evident greșită, ar trebui interpretată, cel mai probabil: *jucărāli*.

Iată contextul în care a fost înregistrat acest cuvânt:

CRV 39U BAR (p. 249/6–10): *Purtările dracului sănt aceastea: jucărāli ceale pizmașe și pre amăruntul, și vânările, plesnetele și alăutele, și cântecele mirănești, și alte răotăți.*

Avându-și originea în latinescul neatestat **jocāre, jucărāli* poate fi interpretat atât ca provenind de la s. f. *jucare, -āri* (unde, prin asimilare, ā-i > ā-ă), cât și de la s. f. *jucărea, -ele*³ (unde, prin asimilare, ā-e > ā-ă). Un fapt surprinzător este însă trecerea lui *e* final la *i*, în contextul în care nu avem la Moxa, în *Pravilă* (d. ex.: *cuvinte*, p. 16/13, *limbile*, p. 5/3–4, *pace*, p. 4/11, *jucările* p. 88/7), sau în *Cronograf* (d. ex.: *amente*, p. 99^r, *arepile*, p. 28^v, *bine*, p. 6^v)⁴, cuvinte care să suferă această schimbare fonetică.

¹ Vezi Al. Odobescu (ed.), *Pravila bisericească, numită cea mică, tipărită mai întâi la 1640, în Mănăstirea Govora, publicată acum în transcripțione cu litere latine de Academia Română, Tipografia Academiei Române, București, 1884, f. 125^r*; Ioan M. Bujoreanu (ed.), *Pravila bisericească (numită cea mică), tipărită în Monastirea de la Govora la anul 1640 și Pravila lui Matei Basarab, cu canoanele Sfinților Apostoli, intitulată „Îndrepărtarea Legei”, tipărită la Târgoviște în anul 1652, București, Tipografia Academiei Române, 1884, p. 38*; Ioan M. Bujoreanu (ed.), *Colecțiune de legiuiri României, vechi și cele noi, căte s-au promulgat de la 1 ianuarie 1875 și până la finele anului 1885. Legi, proceduri, regulamente, tratate, conveniuni, decrete, instrucțiuni, formularii, tarife, tablouri, statute, concesiuni etc. Din legile vechi sunt trecute aici Pravila lui Vasile Lupu, Pravila lui Matei Basarab, Pravila de la Govora, Legile turce pentru proprietatea din Dobrogea*, volumul III (partea I), București, Tipografia Academiei Române, 1885, p. 118.

² Pentru ediția princeps a *Pravilei de la Govora* (1640), am consultat exemplarul păstrat la BAR (sub cota CRV 39 unicat), raportându-ne la numerotarea paginilor.

³ O posibilă soluție etimologică asupra cuvântului oferă Alina și Victor Celac în articolul *Notă lexicală și etimologică: jucările s. f. <juca + suf. -arie?* din *Limba română*, nr. 1–4/2005, p. 38–56.

⁴ *Cronica universală*, ediție critică, însoțită de izvoare, studiu introductiv, note și indici de G. Mihailă, București, 1989.

Pentru a stabili semnificația etimonului **jucărăli**, ne vom raporta la pasajul corespunzător din ms. sl. 726, cel care a constituit sursa traducerii lui Moxa⁵:

Ms. sl. 726 (f. 140^r/1–6): **воженіє же діаволово є^{ст}: позорица ненав^{ст} ина и подрѡмія и лввленіа пласаніа же и гжсли и квзлогласованіа и елика таکвва здо бычнаа.**

*Jucărăli*⁶ traduce slavonescul **позорица**, pentru care Miklosich stabilește sensurile: „teatru”; „stadion”⁷. Ulterior, Miklosich revine asupra cuvântului, acordându-i înțelesul de „spectacol”⁸.

Pentru că nu putem ști cu exactitate la ce manifestări artistice sau sportive se referează Moxa atunci când a tradus cuvântul **позорица** (dansuri, cântece, numere de circ, diferite întreceri sau alergări), îi vom atribui și noi termenului semnificația „spectacol”.

AN OBSCURE WORD IN THE CODE OF LAWS FROM GOVORA: **JUCĂRĂLI**

(Abstract)

This lexical note aims to correct the lection of the word *jucărăli* in the previous modern editions of *The Code of Laws from Govora* and establish the meaning of the word as being that of “show”.

Cuvinte-cheie: *Pravila de la Govora, jucărăli, lectiune, semnificație.*

Keywords: *The Code of Laws from Govora, jucărăli, lection, meaning.*

*Institutul de Lingvistică al Academiei Române
„Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti”, București*

---

⁵ Asupra legăturii dintre manuscrisul românesc și cel slavon atras atenția I. Peretz, editorul (partial) din 1911 al *Pravilei de la Govora*, în *Revista pentru istorie, arheologie și filologie*, XII, p. 394. Al. Mareș reia problema, arătând împrejurările în care ajunge manuscrisul slavon la Mănăstirea Bistrița, la îndemâna lui Moxa (vezi Al. Mareș, *A procurat Udriște Năsturel originalul străin al „Pravilei de la Govora”?*, în *Limba română*, XXXV, nr. 2/1986, p. 127–131).

⁶ Există, în *Pravilă*, alte două contexte, în care apar cuvintele **jucările** (CRV 39U, p. 88/7) și **jucări** (CRV 39U, p. 151/15), corespunzând, în ms. sl. 726, cuvântului **игранія** (f. 42^r/13), respectiv **игры** (f. 78^r/16), amândouă cu sensul de „joc” (vezi Miklosich, *Lexicon Paleoslovenico-Graeco-Latinum*, Vindobonae, 1862, p. 235, 237).

⁷ Vezi *ibidem*, p. 606: **позорище**.

⁸ Vezi Franz von Miklosich (în colab.) *Dictionnaire abrégé de six langues slaves (russe, vieux slave, bulgare, serbe, tchéque et polonais), ainsi que français et allemand*, St. Petersbourg & Moscou, 1885, p. 572: **позорище**, „le spectacle”. A se vedea și R. Daničić, *Rječnik iz književnih starina srpskih I–III, Beograd* (*Rječnik iz kniževnih starina srpskih*), 1863–1864, p. 343: **позорище**, „spectaculum”.